

Tyska stämningar och den svenska göken

Tio svenska konstnärer är representerade med teckningar och grafik på Galleri Lucifers januariutställning, vars centralgestalt likväl är Horst Janssen, en av Västtysklands mest framstående och internationellt mest uppmärksammade grafiker. Bland de utmärkelser som tilldelats honom finns Biennalens i Venedig stora pris 1969. Han är väl etablerad även i Skandinavien, och det är inte första gången han är här i Skövde. I början av 70-talet gästade han Galleri Lucifer vid ett par tillfällen.

Planerat var, att han nu åter skulle ha en separatutställning här. Den skulle komma över Hälsingborg, där den visades i november. Men i Hälsingborg såldes så mycket, att bara elva etsningar fanns att skicka vidare till Skövde. Att det blev en sådan reducering är naturligtvis mycket beklagligt för oss skarborgare, ty så ofta är det ju inte vi här får insyn i vad som händer söder över.

Horst Janssen, född 1929, är bosatt i Hamburg, och han har också framträtt som författare. Hans uttrycks sätt kan vara skiftande, men han är fast rotad i en romantisk tysk tradition, som ju ofta visat många motstridiga drag och en benägenhet till extatiska ytterligheter. På den här utställningen hyllar han några av det tidiga 1800-talets romanförfattare med porträtt, som bör vara kopior av dåtida stick. Bland dem finns romanförfattaren och satirikern Jean Paul, vilken har betecknats som det tyska folkets stöd och tröst i napoleontidens villervalla och undergångsstämningar.

Själv är Horst Janssen helt fångad av det apokalyptiska i vår tid, och syns starkt påverkad av defaitistiska strömningar, som av naturliga skäl fått särskilt stor utbredning i det splittrade Tyskland. I likhet med Nigromontanus — ett av hans alter ego — anser han säkert att tankeverksamhet skall bedrivas i det stoffliga och med "materiellt färgade synonymer för det abstrakta". Därav de ofta groteska sammanställningarna.

Hänsynslöst gisslar han vällevnadsstatens kalkborgare, som ännu inte förstätt vad klockan är slagen utan envisas med att leva kvar i sina omöjliga trygghetsdrömmar. En av sina satirer har han kallat "Lyssna — den svenska göken" (Horch — der schwedische Kuckuck). Bilden blir för mig obegriplig, om man inte utgår ifrån, att det är vår folktrös varslande gökrop han haft i tankarna. Det är dödsgök han hör också i den svenska gången.

Några av etsningarna tillhör den viktiga mappen "Nigromontanus", som utkom 1980. Men de blad vi får se här, befinner sig mycket långt ifrån de mest intressanta, de mest gripande och de mest uppskakande. I sin helhet är bildsviten tillägnad författaren Ernst Jünger. Nigromontanus är namnet på en vishetslärare, som förekommer i hans verk "Das abenteuerliche Herz". Jag känner inte närmare till boken men vill gärna i översättning citera några — som jag tycker — belysande rader ur ett textavsnitt, som förekommer i en av Kunsthaus Hamburgs kataloger från 1981.

Citatet skulle då med rubriken "Fixeringsbilder" lyda: "Nigromontani sorgsenhet — så värd att älska — var sorgsenheten hos en trädgårdsmästare, som arbetar i de hotade och från palatset avlägsnade trädgårdarna. Det må vara, att denna egenskap hörde samman med hans yrke, ty alltid åtrådde han ensamhetens högre nivåer och det odelade skådandet. Således var han född att undervisa... Han lärde ut det nära broderskapet med allt förgängligt och allt som är i rörelse, men han lärde också ut konsten att skiljas ifrån det i rätt tid — därför ärade han ormen högt..."

Det här låter nästan som hämtat från Nietzches "Så talade Zarathustra". Död och förgängelse och insikten om när ett livlopp är tillända, är det genomgående temat i "Nigromontanus" lika väl som i mycket annat av Horst Janssens bildproduktion. Men det är knappast den enskilda döden han avser. Snarare är det vår västeuro-

peiska kultur — och då kanske i första hand den tyska kulturen han ser vara dödsmärkt. Den rätta tiden att skiljas är alltså inne. Världigheten kräver, att man inte ryggar tillbaka för konsekvenserna av en sådan insikt. I självförtintelsens spår kommer andra livsrörelser att växa sig starka, och de skall inte behöva besmittas av en långsam förtunnelse.

Tankar som går i den här riktningen är inte ovanliga bland intellektuella i dagens Västtyskland. Man har väl också kunnat spåra en liknande defaitism i en del modern svensk konst. Men den svenska göken varslar ännu så länge mycket lågmält i jämförelse med den tyska.

STEN ERIKSSON

"Jag dör inte, jag är döden", har Horst Janssen skrivit på den här etsningen.

25.1.1983